

<https://www.digitalvscorrupt.eu>

Co-funded by
the European Union

ZAŠTITA ZVIŽDAČA I IKT PROTIV KORUPCIJE

PROŠIRENI TRENING-PRIRUČNIK ZA
OMLADINSKE RADNIKE, AKTERE CIVILNOG
DRUŠTVA I EDUKATORE

Razvijeno u okviru projekta „Digitalizacijom protiv korupcije”
(Erasmus+)

Decembar 2025

ERASMUS-YOUTH-2023-CB

Naziv projekta: „With Digitalisation Versus Corruption“ u okviru programa Erasmus Youth 2023 – Izgradnja kapaciteta u oblasti mladih – Zapadni Balkan

Broj projekta: 101131572

Projekat „With Digitalisation Versus Corruption“ sufinansira Evropska unija.

Koordinator:

NVO Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturno-obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA ME) – Crna Gora

Organizacije učesnice:

- Znanstveno-raziskovalno združenje za umetnost, kulturne in izobraževalne programe in tehnologijo EPEKA, socialno podjetje (EPEKA SI) – Slovenija
- Phiren Amenca International Network (Phiren Amenca) – Belgija
- Privatna naučna ustanova Institut za primijenjena istraživanja za biznis Skoplje (IARB) – Republika Sjeverna Makedonija
- Gagnsæi samtök gegn spillingu (TI-IS) – Island
- Qendra Open Doors (OPEN DOORS) – Albanija
- EPEKA Berlin EV (EPEKA BERLIN EV) – Njemačka
- Europe for You, z.s. (EUROPE FOR YOU) – Češka
- Center for Education and Training Prizren (CET-PRIZREN) – Kosovo
- Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturne i obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA Serbia) – Srbija
- Fundacja Europejski Instytut Outsourcingu (EOIF) – Poljska
- Udruženje Akustikum – muzička omladina JMBH (AKUSTIKUM) – Bosna i Hercegovina
- Lxkia Izcilik ve Doga Sporlari Kulubu Dernegi (LIDOSK) – Turska
- Arcigay (ACIGAY APS) – Italija
- Transparency International Islandija (TI-IS) – Islandija
- Skupnost Občin Slovenije - Slovenija
- Institut Jožef Stefan - Slovenija

Autori:

- Udruženje Akustikum – muzička omladina JMBH (AKUSTIKUM) – Bosna i Hercegovina
- NVO Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturno-obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA ME) – Crna Gora
- Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturne i obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA Serbia) – Srbija
- Znanstveno-raziskovalno združenje za umetnost, kulturne, izobraževalne programe in tehnologijo EPEKA, socialno podjetje (EPEKA SI) – Slovenija
- Transparency International Islandija (TI-IS) – Islandija

IZJAVA O ODRICANJU OD ODGOVORNOSTI

Informacije i stavovi iznijeti u ovom Priručniku predstavljaju stavove Instituta za primijenjena istraživanja za biznis i ne odražavaju nužno zvanično mišljenje Evropske unije ili bilo koje druge institucije koja obezbjeđuje finansiranje. Institucije Evropske unije, niti bilo koje lice koje nastupa u njihovo ime, ne mogu se smatrati odgovornim za upotrebu informacija sadržanih u ovom dokumentu.

sadržaj

04	UVOD	12	MODUL 3: DIGITALNA BEZBJEDNOST I SIGURNO PRIJAVLJIVANJE (IKT)
05	UVOD I ISHODI UČENJA	14	MODUL 4: OMLADINSKI RAD, ETIKA I GRAĐANSKA HRABROST
06	KAKO KORISTITI PRIRUČNIK	15	MODUL 5: PRAKTIČNI KORACI ZA SIGURNO PRIJAVLJIVANJE
07	PRINCIPI SIGURNE FACILITACIJE	15	SMJERNICE ZA TRENERE I PRIMJER AGENDE RADIONICE
08	MODUL 1: RAZUMIJEVANJE ZVIŽDAŠTVA	23	RESURSI I ZAKLJUČAK
10	MODUL 2: PRAVNI OKVIRI I ZAŠTITE		

UVOD

O ovom priručniku

Zviždači imaju ključnu ulogu u otkrivanju korupcije, prevara, zloupotrebe moći, sukoba interesa i povreda javnog interesa. Time što progovaraju, pomažu u zaštiti zajednica, jačanju transparentnosti i podršci demokratskoj odgovornosti. Prijavljivanje nepravilnosti može izložiti pojedince stigmati, odmazdi, izolaciji i pravnoj neizvjesnosti.

Ovaj prošireni priručnik objedinjuje originalni trening-priručnik za zviždače i aneks praktičnih alata pripremljenih u okviru projekta „Digitalizacijom protiv korupcije“. Osmišljen je kao praktičan resurs za omladinske radnike, aktere civilnog društva, trenere i edukatore koji žele da integrišu učenje o borbi protiv korupcije u radionice, kampanje, omladinske razmjene i organizacioni razvoj.

Priručnik kombinuje osnovne koncepte, pravnu i etičku orijentaciju, smjernice za digitalnu zaštitu, napomene za facilitaciju, studije slučaja, vježbe spremne za upotrebu i šablone za štampu. Namjerno je modularan: cjeline se mogu realizovati kao kompletan program obuke ili koristiti odvojeno u kratkim edukativnim sesijama.

Šta ovaj dokument uključuje

Konceptualni i trening sadržaj iz originalnog priručnika za zviždače.

Praktične upitnike, šablone i vježbe iz aneksa.

Dodatne smjernice za trenere, primjer agende, napomene o digitalnoj bezbjednosti i podršku za facilitaciju.

UVOD I ISHODI UČENJA

Zviždači imaju ključnu ulogu u otkrivanju korupcije, prevara, zloupotrebe moći, sukoba interesa i povreda javnog interesa. Time što progovaraju, pomažu u zaštiti zajednica, jačanju transparentnosti i podršci demokratskoj odgovornosti. Prijavljivanje nepravilnosti može izložiti pojedince stigmati, odmazdi, izolaciji i pravnoj neizvjesnosti.

Ovaj prošireni priručnik objedinjuje originalni trening-priručnik za zviždače i aneks praktičnih alata pripremljenih u okviru projekta „Digitalizacijom protiv korupcije“. Osmišljen je kao praktičan resurs za omladinske radnike, aktere civilnog društva, trenere i edukatore koji žele da integrišu učenje o borbi protiv korupcije u radionice, kampanje, omladinske razmjene i organizacioni razvoj.

Priručnik kombinuje osnovne koncepte, pravnu i etičku orijentaciju, smjernice za digitalnu zaštitu, napomene za facilitaciju, studije slučaja, vježbe spremne za upotrebu i šablone za štampu. Namjerno je modularan: cjeline se mogu realizovati kao kompletan program obuke ili koristiti odvojeno u kratkim edukativnim sesijama.

Nakon rada sa priručnikom, učesnici bi trebalo da budu u stanju da:

- Objasne šta je zviždaštvo i razlikuju ga od glasina, lične žalbe ili zlonamjernog otkrivanja informacija.
- Prepoznaju uobičajene oblike korupcije i rizike po integritet sa kojima se mladi mogu susresti u obrazovanju, zapošljavanju, lokalnim uslugama i životu zajednice.
- Razumiju osnovnu logiku zaštite zviždača, uključujući povjerljivost, zabranu odmazde i pristup kanalima za prijavljivanje.
- Koriste bezbjednije digitalne navike prilikom dokumentovanja ili komuniciranja osjetljivih zabrinutosti.
- Facilitiraju grupnu diskusiju o etici, građanskoj hrabrosti i javnom interesu bez pritiska na učesnike da otkrivaju lična iskustva.
- Provedu učesnike kroz osnovni proces prijavljivanja svjestan rizika i upute ih ka pouzdanim strukturama podrške.

KAKO KORISTITI PRIRUČNIK

Priručnik je osmišljen za fleksibilnu upotrebu. Može podržati jednodnevnu uvodnu radionicu, višednevni trening-kurs, izgradnju kapaciteta organizacije, omladinske razmjene, sesije vršnjačkog učenja ili samostalno učenje. Treneri mogu odabrati module prema vremenu, iskustvu učesnika i lokalnom kontekstu.

Format upotrebe	Kako ga koristiti
Kompletan kurikulum obuke	Realizujte module redom kao jednodnevni, dvodnevni ili produženi program.
Kratka radionica	Koristite jedan modul i jednu praktičnu vježbu za fokusiranu sesiju od 60-90 minuta.
Materijal za podršku omladinskom radu	Uključite studije slučaja, etička pitanja ili sadržaj o digitalnoj bezbjednosti u širi rad na građanskom obrazovanju.
Organizacioni razvoj	Koristite šablone i vježbu sistema prijavljivanja za razmišljanje o internim mehanizmima integriteta.

PRINCIPI SIGURNE FACILITACIJE

Budući da se ova tema može dotaći straha, nepravde, pritiska na radnom mjestu i proživljenog iskustva korupcije, facilitacija je jednako važna kao i sadržaj.

- Od početka stvorite psihološki siguran prostor za učenje. Pojasnite da učesnici ne moraju dijeliti nijedan lični ili tekući slučaj.
- Koristite primjere i scenarije umjesto da tražite stvarna otkrivanja.
- Budite pažljivi sa jezikom. Nije svaka sumnja dokazana činjenica i nije svaki put prijavljivanja siguran u svakom kontekstu.
- Ohrabrite učesnike da provjere činjenice, potraže savjet i razumiju rizike prije nego što djeluju.
- Prilagodite pravne reference, tijela za prijavljivanje i puteve upućivanja zemlji u kojoj se radionica realizuje.
- Unaprijed pripremite plan zaštite u slučaju da učesnik otkrije živu situaciju koja uključuje opasnost, uznemiravanje ili ozbiljno neprimjereno postupanje.

Podsjetnik za facilitatora

Ne pitajte: „Da li je neko ovdje prijavio korupciju?”

Umjesto toga pitajte: „Šta bi za nekoga u ovoj situaciji učinilo prijavljivanje sigurnim ili nesigurnim?”

MODUL 1: RAZUMIJEVANJE ZVIŽDAŠTVA

Zašto je ovaj modul važan

Mnogi mladi ljudi se susreću sa neetičnim ponašanjem mnogo prije nego što nauče pojam zviždaštvo. Mogu svjedočiti favorizovanju, zloupotrebi projektnih sredstava, podmićivanju, nepotizmu, diskriminaciji u pristupu prilikama ili tihom pritisku da ćute. Imenovanje ovih iskustava prvi je korak ka prevenciji i odgovornosti.

Šta je zviždaštvo?

Zviždaštvo je prijavljivanje informacija o nepravilnostima koje utiču na javni interes ili krše pravila, dužnosti ili prava unutar organizacije, institucije ili okruženja zajednice. Prijave se mogu podnositi interno, eksterno nadležnim organima ili kroz zaštićene kanale predviđene zakonom ili politikom.

Ključne razlike

Prijava zviždača razlikuje se od ogovaranja, lične osvete ili nejasne optužbe. Dobra praksa zahtijeva razumnu osnovu za zabrinutost, pažnju prema dokazima i brigu za sigurnost svih uključenih.

Uobičajeni oblici nepravilnosti

- Korupcija i podmićivanje
- Prevara i lažno izvještavanje
- Zloupotreba javnih ili donatorskih sredstava
- Zloupotreba moći ili sukobi interesa
- Rizici po životnu sredinu ili javno zdravlje
- Ozbiljna kršenja etike, pravila ili prava

Osnovni principi

- Usmjerenost na javni interes
- Povjerljivost i privatnost
- Prijavljivanje u dobroj vjeri ili na osnovu razumnog uvjerenja

- Zaštita od odmazde
- Dužnost institucija da primaju i prate prijave

Pitanja za diskusiju

- Zašto ljudi ćute čak i kada znaju da nešto nije u redu?
- Šta čini da mlada osoba vjeruje ili ne vjeruje sistemu prijavljivanja?
- Kako neravnoteže moći oblikuju odluku da se progovori?

Predložena aktivnost (15 minuta)

Pitajte učesnike šta im prvo padne na pamet kada čuju pojam „zviždač“.

Mapirajte pozitivne i negativne asocijacije na flipčartu.

Razgovarajte o tome zašto se ovaj pojam često povezuje i sa hrabrošću i sa rizikom.

MODUL 2: PRAVNI OKVIRI I ZAŠTITE

Okviri pravne zaštite razlikuju se od zemlje do zemlje, ali većina kredibilnih sistema dijeli zajedničku logiku: ljudi treba da mogu da prijave nepravilnosti kroz sigurne kanale, njihov identitet treba da bude zaštićen koliko god je moguće, odmazda treba da bude zabranjena, a institucije treba da imaju jasne dužnosti da istraže ili prate prijave.

Osnovni elementi zaštite

Element zaštite	Šta znači u praksi
Povjerljivost	Identitet osobe koja prijavljuje treba da bude zaštićen i dijeljen samo po strogoj osnovi potrebe za znanjem.
Zabrana odmazde	Otkaz, degradacija, prijetnje, uznemiravanje, isključivanje ili druge represalije treba da budu zabranjene.
Dostupni kanali	Interni i eksterni mehanizmi treba da budu jasni, upotrebljivi i unaprijed iskomunicirani.
Dužnosti praćenja	Prijave treba potvrditi, procijeniti i obraditi blagovremeno i dokumentovano.
Podrška	Savjet, upućivanje, pravna pomoć ili psihosocijalna podrška mogu biti potrebni prije, tokom i nakon prijavljivanja.

Izbor puta prijavljivanja

Put	Tipičan primjer	Kada može biti relevantan
Interno prijavljivanje	Poslodavac, škola, organizacija, etičko tijelo ili kanal za usklađenost	Kada je mehanizam kredibilan i ne postoji neposredan razlog za strah od zataškavanja ili odmazde.
Eksterno prijavljivanje	Regulator, inspekcija, ombudsman, antikorupcijsko tijelo ili drugi nadležni organ	Kada je interno prijavljivanje nesigurno, neefikasno, u sukobu interesa ili pravno neodgovarajuće.
Prvo povjerljiv savjet	Pouzdana NVO, sindikat, advokat ili služba podrške	Kada je osobi potrebna pomoć u procjeni rizika, dokaza i opcija prije podnošenja formalne prijave.

Napomene za trenere

- Objasnite učesnicima da zakoni stvaraju okvir, ali povjerenje u praksi zavisi od toga kako se institucije ponašaju.
- Pozovite učesnike da identifikuju tijela za prijavljivanje, ombudsmane, inspekcije ili agencije za integritet relevantne u njihovoj zemlji.
- Naglasite da treneri nikada ne treba da daju pravne savjete izvan svoje nadležnosti; umjesto toga treba da upute na pouzdane službe.

Mini-vježba

Zamolite učesnike da identifikuju najmanje jedno tijelo za prijavljivanje, ombudsmana, inspekciju ili mehanizam integriteta u svojoj zemlji.

Neka grupe uporede koje informacije je lako pronaći, a šta ostaje nejasno

MODUL 3:

DIGITALNA BEZBJEDNOST I SIGURNO PRIJAVLJIVANJE (IKT)

Digitalni alati mogu pomoći ljudima da dokumentuju nepravilnosti, bezbjedno komuniciraju i sačuvaju dokaze. Oni također mogu otkriti identitete kroz metapodatke, nesigurne uređaje, hakovane naloge ili neoprezno dijeljenje. Zbog toga digitalnu bezbjednost treba posmatrati kao praktičnu vještinu sigurnosti, a ne kao tehnički luksuz.

Uobičajeni digitalni rizici

- Praćenje putem ličnih uređaja, naloga ili lokacijskih servisa
- Metapodaci u fotografijama, dokumentima i zapisima poruka
- Nešifrovana e-pošta ili cloud skladište
- Ponovna upotreba lozinki i slaba bezbjednost naloga
- Nesigurne Wi-Fi mreže i dijeljeni uređaji
- Phishing, socijalni inženjering i lažni zahtjevi za podršku

Digitalni alati ukratko

Vrsta alata	Primjeri	Tipična upotreba
Šifrovane poruke	Signal, Threema	Bezbjednija privatna komunikacija sa end-to-end šifrovanjem
Šifrovana e-pošta	Proton Mail, Tutanota	Sigurnija razmjena e-pošte za osjetljivu komunikaciju
Anonimno pregledanje	Tor Browser	Smanjuje mogućnost praćenja i podržava sigurniji pristup javnim stranicama za prijavljivanje
Siguran prenos fajlova	OnionShare	Omogućava sigurnije dijeljenje dokumenata bez standardnih priloga e-pošte
Sigurne platforme za prijavljivanje	GlobaLeaks, SecureDrop	Namjenski sistemi za zaštićene ili anonimne prijave.

Kontrolna lista digitalne higijene

- Koristite duge, jedinstvene lozinke i omogućite dvofaktorsku autentifikaciju gdje je moguće.
- Odvojite osjetljivu komunikaciju od svakodnevnih naloga i neformalnih aplikacija.
- Uklonite metapodatke iz fajlova, fotografija i snimaka ekrana prije dijeljenja.
- Čuvajte dokaze na organizovan način i zadržite originalne verzije neizmijenjenim.
- Budite pažljivi sa prosljeđivanjem, cloud sinhronizacijom i automatskim rezervnim kopijama.
- Pretpostavite da uobičajeni komunikacioni kanali mogu otkriti više informacija nego što očekujete.

Praktična vježba

Uporedite Signal i WhatsApp, ili Proton Mail i Gmail.

Razgovarajte o tome koja opcija nudi jaču zaštitu privatnosti, koji metapodaci i dalje mogu postojati i koje greške korisnici najčešće prave.

MODUL 4:

OMLADINSKI RAD, ETIKA I

GRAĐANSKA HRABROST

Zviždaštvo nije samo pravno pitanje; ono je i etičko pitanje odgovornosti, štete, solidarnosti i hrabrosti. Mladi se često bore između lojalnosti vršnjacima ili institucijama i lojalnosti prema pravičnosti, sigurnosti i javnom dobru. Omladinski rad može im pomoći da razmisle o ovim dilemama bez prisiljavanja na pojednostavljene odgovore.

Vrijednosti za istraživanje

- Integritet: djelovanje u skladu sa vrijednostima i odgovornostima čak i kada je ćutanje lakše.
- Građanska hrabrost: prepoznavanje da progovaranje može uključivati nelagodu, rizik ili društveni pritisak.
- Empatija: razumijevanje uticaja korupcije i zloupotrebe na stvarne ljude, naročito one sa manje moći.
- Odgovornost: balansiranje dužnosti da se izbjegne šteta sa potrebom da se prijave ozbiljne nepravilnosti.
- Solidarnost: izgradnja sistema podrške tako da niko ne ostane sam nakon podizanja zabrinutosti.

Podsticaji za razmišljanje

- Kada je moralno neophodno progovoriti?
- Šta se dešava kada lojalnost prema osobi dođe u sukob sa lojalnošću prema pravičnosti ili sigurnosti?
- Koje strukture podrške treba da postoje prije nego što od mladih očekujemo da prijave nepravilnosti?

MODUL 5: PRAKTIČNI KORACI ZA SIGURNO PRIJAVLJIVANJE

Siguran proces prijavljivanja obično je sporiji i promišljeniji nego što ljudi očekuju. Cilj nije djelovati impulsivno, već razumjeti problem, zaštititi osobu koja prijavljuje, sačuvati dokaze, odabrati odgovarajući kanal i dokumentovati proces.

1. Razjasnite zabrinutost

Šta se tačno desilo? Ko je pogođen? Da li je problem nezakonit, neetičan, nesiguran ili predstavlja kršenje politike?

2. Zabilježite činjenice

Razlikujte ono što znate, ono što ste direktno posmatrali i ono što još treba provjeriti.

3. Zaštitite sebe

Pregledajte digitalnu bezbjednost, rizike povjerljivosti i moguće scenarije odmazde.

4. Potražite savjet

Konsultujte pouzdanu organizaciju podrške, advokata, sindikat ili iskusnog aktera civilnog društva.

5. Odaberite kanal

Procijenite da li je interno, eksterno ili povjerljivo preliminarno savjetovanje najsigurniji prvi korak.

6. Podnesite pažljivo

Podijelite samo ono što je neophodno, čuvajte kopije i bilježite datume, odgovore i referentne brojeve.

7. Pratite nakon prijavljivanja

Pratite odmazdu, čuvajte zapise i potražite psihosocijalnu podršku ako se pritisak pojača.

Važna granica

Ovaj priručnik podržava pripremljenost i sigurnije donošenje odluka.

Ne podstiče nepromišljeno otkrivanje ili javno imenovanje bez dokaza, procesa ili podrške.

SMJERNICE ZA TRENERE I PRIMJER AGENDE RADIONICE

- Ne pretvarajte učesnike u istražitelje. Cilj radionice je podizanje svijesti, pripremljenost i sigurnije donošenje odluka.
- Koristite jednostavan jezik i izbjegavajte preopterećivanje sesija pravnim žargonom.
- Planirajte najmanje jednu refleksivnu aktivnost, jednu praktičnu vježbu i jedan konkretan zaključak u svakom bloku radionice.
- Kada razgovarate o alatima, fokusirajte se na principe sigurnosti i prikladnosti, a ne samo na nazive brendova.
- Uvijek uključite završni trenutak u kojem učesnici mogu otići sa kontaktima podrške, opcijama upućivanja ili pitanjima za praćenje.

Primjer agende jednodnevne radionice

Vrijeme	Sesija	Svrha
09:30-10:00	Otvaranje, grupni dogovor i očekivanja	Uvesti temu, stvoriti siguran okvir, pojasniti granice povjerljivosti.
10:00-11:00	Modul 1: Razumijevanje zviždaštva	Definicije, mitovi, fokus na javni interes, prva vježba diskusije.
11:15-12:15	Modul 2: Pravni okviri i zaštite	Opšta logika zaštite, nacionalno prilogolavanje, mapiranje kanala.
12:15-13:00	Modul 3: Osnove digitalne bezbjednosti	Svijest o riziku, sigurna komunikacija, poređenje alata.
14:00-15:00	Modul 4: Etika i građanska hrabrost	Vrijednosti, dileme i aktivnost refleksije.
15:00-16:00	Modul 5: Praktični koraci prijavljivanja	Proces svjestan rizika, kontrolna lista, dokumentacija i podrška.
16:00-17:00	Studije slučaja i akciono planiranje	Rad u malim grupama, debriefing, resursi i evaluacija.

STUDIJE SLUČAJA ZA DISKUSIJU I IGRU ULOGA

Studije slučaja pomažu učesnicima da testiraju svoje razumijevanje bez otkrivanja ličnih iskustava. Dobro funkcionišu u malim grupama, strukturisanim debatama, dnevnicima refleksije i igri uloga.

Studija slučaja 1: Zloupotreba sredstava omladinskog projekta

Volonter u omladinskom centru primjećuje da su podnijete fakture za opremu koja nikada nije kupljena. Direktor objašnjava da je to samo privremena papirologija i traži od volontera da to ne pominje.

Pitanja za diskusiju

1. Koje činjenice bi trebalo razjasniti prije iznošenja optužbe?
2. Koji su rizici internog prijavljivanja u ovom slučaju?
3. Koje dokaze treba sačuvati, a šta ne treba mijenjati?
4. Ko bi mogao pružiti povjerljiv savjet prije podnošenja formalne prijave?

Studija slučaja 2: Opasnost po životnu sredinu

Član zajednice dokumentuje ponovljeno nezakonito odlaganje otpada u blizini rijeke koju koriste lokalni stanovnici. Opštinski akteri djeluju nevoljno da intervenišu.

Pitanja za diskusiju

1. Koji elementi javnog interesa čine ovaj slučaj hitnim?
2. Kako se dokazi mogu dokumentovati bez nepotrebnog izlaganja osobe?
3. Da li bi interno prijavljivanje imalo smisla ili treba razmotriti eksterni put?
4. Koje digitalne rizike treba uzeti u obzir pri čuvanju fotografija i lokacijskih podataka?

Studija slučaja 3: Korupcija i nepotizam u školi

Student vjeruje da se stipendije dodjeljuju preko ličnih veza, a ne na osnovu kriterijuma zasluga. Nastavnici savjetuju studentu da čuti kako ne bi ugrozio buduće prilike.

Pitanja za diskusiju

1. Šta u ovom primjeru razlikuje sumnju od dokaza?
2. Koje strukture podrške treba da postoje za učenike/studente koji žele da podignu zabrinutost?
3. Kada je sigurnije prijaviti kolektivno ili preko predstavničkog tijela?
4. Kako strah od odmazde može uticati na spremnost mladih da djeluju?

PRAKTIČNI TRENING ALATI I ŠABLONI ZA ŠTAMPU

Sljedeće stranice objedinjuju praktični aneks u skup obrazaca i radnih listova spremnih za upotrebu.

1. Upitnik prije obuke

Svrha: procjena početnog znanja, samopouzdanja i pretpostavki učesnika o zviždaštvu i korupciji.

1. Šta za vas znači pojam „zviždač“?
2. Da li ste ikada svjedočili korupciji ili neetičnom ponašanju u svom okruženju?
3. Da li znate neku organizaciju kojoj se korupcija može sigurno prijaviti?
4. Koliko biste se osjećali sigurno da prijavite korupciju na svom radnom mjestu ili u zajednici?
5. Šta mislite, koji su najveći rizici za zviždače?
6. Da li znate da li vaša zemlja ima zakone koji štite zviždače?

Ocijenite od 1 do 5:

Izjava	1	2	3	4	5
Razumijem šta je zviždaštvo.	☐	☐	☐	☐	☐
Znam kako se korupcija može sigurnije prijaviti.	☐	☐	☐	☐	☐
Vjerujem da zviždači treba da budu zaštićeni zakonom.	☐	☐	☐	☐	☐

2. Obrazac za evaluaciju nakon obuke

Molimo vas da ocijenite radionicu.

Ocijenite od 1 (veoma loše) do 5 (odlično):

Izjava	1	2	3	4	5
Jasnoća sadržaja	☐	☐	☐	☐	☐
Rad trenera	☐	☐	☐	☐	☐
Korisnost teme	☐	☐	☐	☐	☐
Praktična vrijednost vježbi	☐	☐	☐	☐	☐
Opšte zadovoljstvo	☐	☐	☐	☐	☐

Šta ste naučili tokom obuke?

Koji dio je bio najkorisniji?

Šta bi se moglo poboljšati u budućim radionicama?

3. Šablon za prijavu zviždača

Ovaj šablon može se koristiti za dokumentovanje sumnje na slučaj korupcije ili integriteta prije odlučivanja o putu prijavljivanja.

Datum prijave	
Ime (opciono)	
Uključena organizacija / institucija	
Opis problema	
Lokacija incidenta	
Uključene osobe (ako su poznate)	
Dostupni dokazi (dokumenti, fotografije, e-pošta)	
Već prijavljeno negdje drugo?	DA / NE
Preferirani način kontakta (opciono)	

4. Kontrolna lista za sigurno prijavljivanje

Faza	Ključne radnje
Prije prijavljivanja	Provjerite činjenice, prikupite dokaze, zaštitite svoj digitalni identitet, koristite sigurne komunikacione alate i potražite savjet od pouzdanih NVO ili pravnih stručnjaka.
Tokom prijavljivanja	Koristite zvanične ili anonimne kanale gdje je moguće, čuvajte kopije dokumenata i ograničite dijeljenje osjetljivih informacija.
Nakon prijavljivanja	Dokumentujte svaku odmazdu, potražite podršku od pouzdanih organizacija i zaštitite svoju privatnost i mentalno blagostanje.

5. Radni list za poređenje digitalne bezbjednosti

Uporedite dva alata i razgovarajte o sigurnosti, privatnosti i upotrebljivosti.

Alat A	Alat B	Koji je sigurniji za osjetljivu komunikaciju i zašto?
Signal	WhatsApp	
Proton Mail	Gmail	

6. Vježba mapiranja rizika od korupcije

Uputstva za grupe:

- Podijelite učesnike u male grupe i svakoj grupi dajte list za flipčart.
- Zamolite ih da identifikuju moguće rizike od korupcije u obrazovanju, zdravstvu, lokalnoj samoupravi, omladinskim programima ili poslovnom sektoru.
- Neka grupe označe gdje se korupcija dešava, ko je pogođen i šta se može učiniti da se prijavi ili spriječi.
- Pozovite svaku grupu da predstavi nalaze i uporedi obrasce.

7. Grupna vježba - Dizajniranje sigurnog sistema prijavljivanja

Učesnici rade u grupama i dizajniraju sistem prijavljivanja za organizaciju. Svaka grupa treba da definiše:

- Kanale za prijavljivanje
- Mjere zaštite
- Opcije anonimnosti
- Postupke istrage
- Komunikaciju nakon prijave
- Mjere upućivanja ili podrške za osobu koja prijavljuje

8. Šablon kampanje za podizanje svijesti

Naslov kampanje	
Ciljna publika	
Glavna poruka	
Komunikacioni kanali	Društvene mreže / radionice / poster / video kampanje / drugo
Očekivani uticaj	

RESURSI I ZAKLJUČAK

Predloženi resursi

- EU Direktiva 2019/1937 o zaštiti osoba koje prijavljuju povrede prava Unije
- Standardi i preporuke Savjeta Evrope povezani sa zaštićenim prijavljivanjem i integritetom
- Whistleblowing International Network (WIN)
- Smjernice Transparency International o antikorupcijskom prijavljivanju i sistemima integriteta
- Resursi za digitalnu bezbjednost organizacija Access Now i Electronic Frontier Foundation (EFF)
- Dokumentacija za SecureDrop, GlobaLeaks i druge sigurne platforme za prijavljivanje

Zaključak

Zviždači štite zajednice, institucije i demokratiju. Podržavati ih znači jačati transparentnost, odgovornost i građansko učešće. Za omladinske radnike i aktore civilnog društva zadatak nije samo da objasne koncept, već i da pomognu u stvaranju sigurnijih okruženja u kojima se zabrinutosti mogu odgovorno i uz podršku iznijeti. Ako se dobro koristi, ovaj priručnik može pomoći da se apstraktne antikorupcijske vrijednosti pretvore u praktične vještine, etičko promišljanje i kolektivno djelovanje

Prezentacija organizacija učesnica i njihovih predstavnika u projektu

Naslov	Organizacija	Uloga
Zoran Dabetic	EPEKA Crna gora	Koordinator
Vedran Savić	UDRUZENJE AKUSTIKUM Bosna i Hercegovina	Koordinator
Nermina Simoncic	EPEKA Slovenija	Koordinator
Stefan Simoncic	EPEKA Slovenija	Koordinator
Matej Tisaj	EPEKA RS	Koordinator
Milica Nedeljkovic	EPEKA RS	Pomoćnik koordinatora
Belma Muratovic	EPEKA Crna gora	Pomoćnik koordinatora
Jerica Lorenci	EPEKA Slovenija	Pomoćnik koordinatora
Atli Thor Fanndal	TRANSPARENCY INTERNATIONAL Island	Pomoćnik koordinatora

PARTNERI

EPEKA Montenegro (vodeća organizacija)

Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturne i obrazovne programe i tehnologiju EPEKA djeluje u Beranama, ruralnom području sa visokom nezaposlenošću mladih i ograničenim pristupom neformalnom obrazovanju. U okviru DigitalVSCorrupt koordinira ukupnu realizaciju, upravljanje i praćenje, i vodi nacionalne radionice za izgradnju kapaciteta usmjerene na transparentnost podržanu IKT-om i svijest zajednice u Crnoj Gori.

EPEKA Slovenija

Nevladino socijalno preduzeće aktivno u oblasti građanstva EU, omladinskog rada i inkluzije. EPEKA Slovenija je domaćin partnerskog početnog sastanka, podržava upravljanje i zajednički razvija module transparentnosti zasnovane na IKT-u inspirisane ERAR modelom; takođe je domaćin završne konferencije i podržava diseminaciju na nivou EU.

EPEKA Srbija

NVO iz Niša usmjerena na mlade, sa iskustvom u mobilnosti i inkluziji. U projektu, EPEKA Srbija su-vodi obuke, podržava dijalog mladih Kosovo-Srbija kroz zajedničke aktivnosti sa CET Prizren i pilotira lokalne kampanje o integritetu u javnim službama.

EPEKA Njemačka

Članica mreže EPEKA koja podržava interkulturalno učenje i komunikaciju. Doprinosi prekograničnoj diseminaciji, dizajnu radionica o građanskom angažmanu i medijima, i dokumentovanju dobrih praksi među partnerima.

CET Prizren (Kosovo)

Centar za obrazovanje i obuku Prizren promoviše demokratske vrijednosti i učešće mladih. U DigitalVSCorrupt zajednički dizajnira sadržaj obuke prilagođen mladima, suorganizuje radionice na Kosovu i saraduje sa EPEKA Srbija kako bi ojačao povjerenje, dijalog i antikorupcijsku pismenost među mladima.

Phiren Amenca (Belgija)

Međunarodna romska omladinska mreža sa snažnim kapacitetom dosezanja i zagovaranja. Vodi diseminaciju na nivou EU, podržava mjere inkluzije kroz sve aktivnosti i mentorira timove omladinskih kampanja kako bi došli do različitih publika inkluzivnim narativima.

Transparency International Island

Donosi antikorupcijsku ekspertizu, praktične alate za mapiranje rizika i prijavljivanje, i suautor je djelova priručnika za omladinski rad o korupciji u javnim institucijama i putevima odgovornosti.

Институт за применети истражувања за бизнис (Sjeverna Makedonija)

Podržava segment „Korupcija u poslovanju“ sesijama o rizicima javnih nabavki, sukobima interesa i izjavama integriteta MSP. Suorganizuje nacionalne radionice sa komorama i preduzetnicima.

QENDRA Open Doors (Albanija)

Centar civilnog društva usmjeren na mlade koji uključuje zajednice u neformalno obrazovanje i građansko djelovanje. Vodi radionice izgradnje kapaciteta u Albaniji i doprinosi studijama slučaja o integritetu lokalnih usluga.

Europe for You (Češka):

Podržava komunikaciju, dizajn kampanja i kreativne formate diseminacije.

FEIO (Poljska)

Fondacija za obrazovanje i dosezanje koja doprinosi dizajnu aktivnosti zasnovanih na istraživanju, brzim anketama i alatima za evaluaciju prije/poslije prilagodljivim omladinskim okruženjima.

AKUSTIKUM (Bosna i Hercegovina)

Kulturna organizacija koja koristi kreativne medije i audio-vizuelne metode. Su-vodi tri video-simulacijska rezultata o temama javnog sektora, poslovanja i prijavljivanja nepravilnosti, uključujući izradu scenarija i omladinsko su-kreiranje.

LIDOSK (Turska)

Organizacija za razvoj mladih fokusirana na građanske vještine i dijalog. Domaćin je radionica u Turskoj i doprinosi metodama facilitacije za različite grupe.

Arcigay (Italija)

Nacionalna organizacija civilnog društva sa ekspertizom u obrazovanju zasnovanom na pravima i facilitaciji bezbjednog prostora. Doprinosi strategijama inkluzije, etičkim protokolima i porukama kampanja o jednakosti i integritetu.

Svi partneri saraduju putem mesečnih koordinacionih poziva, zajedničkih predloga i zajedničkih poseta za praćenje.

<https://www.digitalvscorrupt.eu>

Co-funded by
the European Union

DIGITAL VS CORRUPT

